

Maatalous- ja puutarhasektorin sekä maaseutuyritysten energia- ja materiaalitehokkuustoimien edistämistä koskeva toimialasopimus

Osapuolet

Tämän maatalous- ja puutarhasektorin sekä maaseutuyritysten (jäljempänä sektorin) energia- ja materiaalitehokkuustoimia koskevan toimialasopimuksen (jäljempänä Sopimuksen) osapuolet ovat maa- ja metsätalousministeriö (jäljempänä ministeriö) sekä Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry, Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund r.f. (SLC), Kauppapuutarhaliitto ry ja Hedelmän- ja Marjanviljelijäin liitto ry (jäljempänä tuottajajärjestöt). Sopimuksen voimassaoloaika on vuonna 2023 alkanut CAP-kausi mahdollisine jatkoaikoinen.

Tällä sopimuksella sovitaan sopimusosapuolien yhteistyöstä ja toimenpiteistä sektorin energia- ja materiaalitehokkuuden edistämiseksi ja asetetaan tavoitteita tälle työlle. Maa- ja metsätalousministeriön, Ruokaviraston ja tuottajajärjestöjen yhteinen ohjausryhmä seuraa toimenpiteiden toteutusta sekä tavoitteiden täyttymistä ja tekee tarvittaessa ehdotuksia toimenpiteiden kehittämiseksi tai lisäämiseksi. Ohjausryhmään voidaan kutsua myös asiantuntijatahojen edustajia joko pysyviksi tai tilapäisiksi jäseniksi.

Lähtökohdat, perusteet ja määritelmät

Energiankäytön tehokkuuteen ja uusiutuvien energianlähteiden käytön lisäämiseen liittyvät toimet ovat mukana monissa Euroopan unionin politiikkatoimissa, joista johdettavien velvoitteiden täyttämiseen Suomi on osana Euroopan unionia sitoutunut. Energiansäästöön ja energiatehokkuuteen liittyen keskeinen yhteisötason politiikkatoimi on direktiivi energiatehokkuudesta (EU) 2023/1791, joka tuli voimaan 10.10.2023. Kansalliselle toimeenpanolle on aikaa 24 kk, ja sitä valmistellaan työ- ja elinkeinoministeriön asettamassa työryhmässä ja sen alaisissa asiantuntijaryhmissä. Tämä Sopimus toteuttaa osaltaan direktiivin tavoitteita.

Tämä Sopimus toteuttaa osaltaan direktiivin asettamia kansallisia ja toimialakohtaisia tavoitteita. Elinkeinoelämän ja kuntien energia- ja materiaalitehokkuustehokkuussopimukset ja tämä maatalous- ja puutarhasektorin ja maaseutuyritysten Sopimus ovat Suomessa keskeisessä asemassa sekä säästötavoitteen saavuttamisessa että tulosten raportoinnissa. Sopimus on rakennusten energiatehokkuudesta annetun direktiivin (2010/31/EU) 4 artiklan 2 alakohdan c- kohdassa sekä EPBD (recast) 5 artiklan 3 alakohdan c- kohdassa ja 9 artiklan 6 alakohdan c- kohdassa tarkoitettu kansallinen alakohtainen energiatehokkuussopimus.

Euroopan vihreän kehityksen ohjelma (Green Deal) on politiikka-aloitteiden paketti, johon kuuluvat aloitteet koskevat ilmastoa, ympäristöä, energiaa, liikennettä, teollisuutta, maataloutta ja kestävästä rahoituksesta. Ohjelman tavoitteena on ohjata EU:ta kohti vihreää siirtymää, jotta EU saavuttaisi ilmastoneutraaliuden vuoteen 2050 mennessä.

Kestävän kasvun ohjelma on EU:n elpymisvälineestä (Next Generation EU) rahoitettu ohjelma, jonka alle kuuluvat mm. vihreän siirtymän toimenpiteet. Suomen ohjelman tavoitteena on muun muassa nostaa Suomi maailman kärkimaaksi vety- ja kiertotaloudessa, päästöttömissä energiajärjestelmissä ja muissa ilmasto- ja ympäristöratkaisuissa. Lisäksi pyritään parantamaan energiatehokkuutta sekä nopeuttamaan muutosta fossiilittomaan liikenteeseen ja lämmitykseen.

Suomi on ratifioinut kansainvälisen ilmastopimuksen (UNFCCC) 31.5.1994. Euroopan unioni sitoutui joulukuussa 2020 Eurooppa-neuvoston päätöksellä vähentämään kasvihuonekaasujen nettopäästöjä vähintään 55 % vuoteen 2030 mennessä verrattuna vuoden 1990 tasoon. Tavoitteen korottamisella aiemmasta 40 %:n tavoitteesta 55 %:iin on pyritty varmistamaan, että ilmastoneutraalius on mahdollista saavuttaa pidemmällä aikavälillä. Sekä uusi vuoden 2030 tavoite että tavoite ilmastoneutraalista Euroopan unionista vuoteen 2050 mennessä on sisällytetty EU:n ilmastolakiin, joka tuli voimaan vuonna 2021. Euroopan komission päästökaupan ulkopuolisia aloja koskevan taakanjakopäätösehdotuksen mukaan Suomen tulee vähentää päästökaupan ulkopuolelle jäävien alojen kasvihuonekaasupäästöjä vuoteen 2030 mennessä 50 prosenttia vuoden 2005 tasosta.

Suomen kansallisessa ilmastolaissa säädetään kansallisista ilmastotavoitteista, mitkä perustuvat kansainvälisten sopimusten sekä EU-lainsäädännön asettamiin velvoitteisiin. Vuonna 2022 päivitetyn kansallisen ilmastolain tavoitteena on, että Suomi on hiilineutraali vuonna 2035. Laissa on asetettu kolme päästövähennystavoitetta verrattuna vuoden 1990 tasoon: 60 prosenttia vuoteen 2030 mennessä, 80 prosenttia vuoteen 2040 mennessä ja 90 prosenttia vuoteen 2050 mennessä.

Tähän Sopimukseen kirjatut toimet ovat osa niistä toimista, joilla ministeriö toteuttaa hallituksen energiapolitiikkaa, jossa energiansäästöillä ja uusiutuvilla energialähteillä on keskeinen sija. Osapuolet pitävät toimenpiteitä toimivina menetelminä energia- ja materiaalitehokkuuden sekä uusiutuvien energialähteiden käytön lisäämiseksi Sopimuksen toimialoilla. Sopimusosapuolet pyrkivät edesauttamaan Sopimukseen kuuluvien toimenpiteiden toteutusta maa- ja puutarhatiloilla sekä maaseutuyrityksissä ja osallistumaan toimenpiteiden kehittämiseen.

Määritelmiä

Energiatehokkuus

Tässä Sopimuksessa energiankäytön tehokkuuden parantamisella tarkoitetaan maatalous- ja puutarhatuotteiden tuottamisessa, maatilatalouden sivuelinkeinoissa sekä maaseudun yritystoiminnassa tehtäviä toimenpiteitä, joilla vähennetään tuotettua yksikköä kohti käytetyn energian määrää ja/tai energian kokonaiskulutusta. Toimenpiteet eivät kuitenkaan saa vaarantaa tuotannon määrää ja laatua tai toiminnan ja tuotteiden turvallisuutta tai tarkoituksenmukaisia olosuhteita tai lisätä hallitsemattomasti kokonaisenergiakustannuksia tai huolto- ja käyttökustannuksia. Energiatehokkuustoimenpiteet voivat olla teknisiä tai liittyä energiaa kuluttavien laitteiden käyttöön, maatalan toimintaympäristöön tai energiankäyttäjien toimintatapoihin.

Materiaalitehokkuus

Tässä Sopimuksessa materiaalitehokkuuden parantamisella tarkoitetaan maatalous- ja puutarhatuotteiden tuottamisessa, maatilatalouden sivuelinkeinoissa sekä maaseutuyrityksissä tehtäviä toimenpiteitä, joilla vähennetään tuotettua yksikköä kohti käytettyjen materiaalien määrää ja/tai syntyvän hävikin määrää ja parannetaan sivuvirtojen hyödyntämistä ja hyödynnettävyyttä. Toimenpiteet eivät kuitenkaan saa vaaran-

taa tuotannon määrää ja laatua tai toiminnan ja tuotteiden turvallisuutta tai tarkoituksenmukaisia olosuhteita tai lisätä hallitsemattomasti kokonaisuutena materiaalikustannuksia tai huolto- ja käyttökustannuksia. Materiaalitehokkuustoimenpiteet voivat olla teknisiä tai laadullisia ja liittyä maatalon toimintaympäristöön tai toimintatapoihin. Materiaalitehokkuutta tulee tarkastella myös koko arvoketjussa, jolloin kierrättäminen ja kierrätysmateriaalien hyödyntäminen ovat osa maatalon materiaalitehokkuutta ja neitseellisten raaka-aineiden käytön vähentämistä.

Uusiutuvat energialähteet

Tässä Sopimuksessa uusiutuvien energialähteiden edistämiseksi tarkoitetaan uusiutuvasta biomassasta, biokaasusta, vesivoimasta, auringosta, tuulesta, kierrätys- ja muun sekapolttoaineen biohajoavasta osasta sekä maaperän, vesistön, ilman tai jäteveden lämpösisällöstä saatavan energian tuotannon ja käytön edistämistoimia maa- ja puutarhatiloilla sekä maaseudun yritystoiminnassa.

Sopimuksen tavoitteita edistäviä toimia MMM:n hallinnonalalla

CAP-suunnitelma 2023-2027

Pääosa tässä Sopimuksessa esitetyistä toiminnoista sisältyy Euroopan unionin yhteisen maatalouspolitiikan Suomen CAP-suunnitelmaan 2023-2027. Tämä suunnitelma luo puitteet ja kanavoi pääosan maatalon ja maaseudun kehittämiseksi suunnatusta rahoituksesta vuosina 2023-2027. CAP-suunnitelman toiminnoista Sopimuksen tavoitteita edistävät erityisesti tuetut neuvontatoimet sekä maatalon ja maaseutuyrityksille suunnatut investointituet.

Energiasuunnitelma (CAP)

Vuosina 2010 - 2016 toimineessa Maatalon energiaohjelmassa laadittiin maatalon energiatehokkuuden jatkuvan parantamisen toimintamalli, ns. Energiasuunnitelma. Energiasuunnitelma on maatalon energianhallintapalvelu, joka on vuodesta 2015 alkaen ollut osa tuettua maataloneuvontaa Maaseutuohjelmassa ja on edelleen käytössä nykyisessä Suomen CAP-suunnitelmassa. Energiasuunnitelmaan kuuluu Ruokaviraston hyväksymän energianeuvojan tilakäynti sekä Ruokaviraston ohjeiden mukaisen raportin laatiminen. Suunnitelma toteutetaan neuvojan tilakäyntinä tai etäneuvontana, jossa käydään läpi tilan energiankulutus, keskeiset energiaa kuluttavat koneet ja toiminnot, suunnitellaan yhdessä tilan kanssa mittaristo energiatehokkuuden mittaamiseen, parantamiseen ja seurantaan sekä pohditaan uusiutuvan energian mahdollisuuksia tilalla. Lisäksi suunnitelmassa arvioidaan pohdittujen toimenpiteiden talous- ja ympäristöheijasteita. Suunnitelma raportoidaan Ruokaviraston raportointiohjeistuksen mukaisesti. Suunnitelma kattaa maataloustuotantoon käytettävät rakennukset, koneet ja laitteet, työmenetelmät ja mahdollisuuksien mukaan myös maatalouden liitännäiselinten sekä yksityistalouden energiankäytön. Energiasuunnitelman tavoitteena on kannustaa maatalon energiatehokkuuden jatkuvaan seurantaan ja parantamiseen sekä tehdä toimintasuunnitelma niistä toimenpiteistä, joilla tila lähtee edistämään energiatehokkuutta omatoimisesti tai hyödyntämällä energiatehokkuusneuvontaa. Kaikki Manner-Suomessa sijaitsevat maa- ja puutarhatilat voivat halutessaan teettää tuetun energiasuunnitelman, jos muut kriteerit tuen saamiselle täyttyvät ja tukeen osoitettua määrärahaa on käytettävissä.

Maatilojen muu energiatehokkuusneuvonta (CAP)

CAP-suunnitelmaan sisältyvässä tuetussa neuvonnassa maatila voi saada myös tilan yksittäiseen tarpeeseen kohdennettua energianeuvontaa, jonka tarve on voitu havaita energiasuunnitelmaa tehtäessä tai joka on muutoin ajankohtainen maatalan kehittämisessä. Kyseessä voi olla neuvonta, josta ei synny kirjallista dokumenttia tai lopputuloksena voi olla yhteistyössä asiakkaan kanssa laadittuja asiakirjoja, jotka edistävät tilan energiatehokkuutta. Energiatehokkuusneuvonta tuottaa tilalle laadukasta tilakohdaista tietoa, jonka pohjalta tila pystyy tekemään toimenpiteitä ja isojakin ratkaisuja energiatehokkuuden parantamiseksi tai uusiutuvan energian investointien toteuttamiseksi.

Maatilojen materiaalitehokkuusneuvonta (CAP)

Materiaalitehokkuusneuvonta on CAP-suunnitelman mukaista tuettua neuvontaa, jolla edistetään tilojen materiaalitehokkuutta. Materiaalitehokkuusneuvonnassa käydään läpi tilan keskeiset toimintapanokset (esim. lannoitteet, kasvinsuojeluaineet, maatalousmuovit, rehut, vesi, kuivikkeet), tuotokset, sivuvirrat ja näissä kaikissa syntyvä hävikki. Neuvonnassa suunnitellaan yhdessä tilalle sopivat mittarit materiaalitehokkuuden mittaamiseen, parantamiseen ja seurantaan. Lisäksi arvioidaan pohdittujen toimenpiteiden ympäristöheijasteita. Neuvonta raportoidaan Ruokaviraston raportointiohjeistuksen mukaisesti ja se kattaa käytettävien materiaalien ja tuotosten lisäksi syntyvät sivuvirrat ja niiden hyödyntämisen, hävikin vähentämisen sekä kierrätysasteen lisäämisen. Materiaalitehokkuusneuvonnan tavoitteena on kannustaa maatalaa materiaalitehokkuuden jatkuvaan seurantaan ja parantamiseen sekä tehdä toimintasuunnitelma niistä toimenpiteistä, joilla tila lähtee edistämään materiaalitehokkuutta omatoimisesti tai neuvontaa hyödyntämällä. Kaikki Manner-Suomessa sijaitsevat maa- ja puutarhatilatilatilat voivat halutessaan hyödyntää materiaalitehokkuusneuvontaa, jos muut kriteerit tuen saamiselle täyttyvät ja tukeen osoitettua määrärahaa on käytettävissä.

Maatilojen investointituet (CAP)

Maatilat voivat hakea CAP-suunnitelman investointitukia mm. uusiutuvan energian investointeihin (mukaan lukien siirtyminen öljylämmityksestä uusiutuvaan energiaan), energiatehokkuusinvestointeihin sekä tiettyihin materiaalitehokkuusinvestointeihin. Tuettujen maatalainvestointien tulee kohdentua maatalouden tuotantotoimintaan.

Maaseutuyritysten investointi- ja kehittämistuet (CAP)

Maaseutuyritysten omaan tuotantoon kohdistuville energia- tai materiaalitehokkuustoimille ei CAP-suunnitelmassa ole kohdennettu investointitukia. Jos yritys sen sijaan tekee näiden teemojen liiketoimintaa ja siihen liittyviä investointeja, voi näihin hakea investointitukea sekä yritystoimintaan aloittamisvaiheen käynnistystukea. Lisäksi maaseutuyritykset voivat hakea kehittämistukea, jota voi käyttää ulkopuolisen asiantuntija-avun hankkimiseen.

Muut CAP-suunnitelman toimet

CAP-suunnitelmaan sisältyy edellä mainittujen lisäksi paljon muitakin toimia, joiden avulla voidaan edistää energia- tai materiaalitehokkuutta. Näitä ovat esimerkiksi ympäristökorvausjärjestelmän kiertotaloustoimenpide sekä ekojärjestelmän viherlannoitusnurmien, joiden avulla voidaan vähentää typpilannoituksen tarvetta. Myös erilaisiin kehittämishankkeisiin on saatavissa CAP-suunnitelman rahoitusta.

Ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelma

Ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelma on jatkoa pääministeri Sipilän hallituskaudella alkaneelle Ravinteiden kierrätyksen kärkihankkeelle. Kansallisella rahoituksella toteutetulla ohjelmalla edistetään mm. orgaanisten kierrätysravinteiden ja kasvualustojen kehittämistyötä sekä rahoitetaan tuotantomittakaavan investointeja näiden valmistuksessa. Ohjelma edistää maatalous- ja puutarhasektorin materiaalitehokkuutta mm. lisäämällä tilalla tai sen lähialueilla tuotettujen orgaanisten massojen ja ravinteiden tehokkaampaa käyttöä ja kierrätettyjen lannoitevalmisteiden käyttöä mineraalilannoitteiden sijasta. Sopimuksen allekirjoitushetkellä Ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelmaan on käytettävissä rahoitusta vuoden 2025 loppuun asti.

Ravinnekiertotuki

Maaliskuussa 2024 alkanut ravinnekiertotuki edistää orgaanisten lannoitevalmisteiden tuotantoa ja käyttöä. Tukea maksetaan lantaa tai vesistöjen hoidon kasvijätteitä vastaanottaville biokaasulaitoksille, jotka valmistavat rejektistä orgaanisia lannoitevalmisteita. Tuen saajat valitaan tarjouskilpailun perusteella. Sopimuksen allekirjoitushetkellä Ravinnekiertotukeen on käytettävissä rahoitusta vuoden 2026 loppuun asti.

Muut Sopimuksen toimialaan liittyvät sitoumukset, sopimukset ja strategiat

Elintarvikealan materiaalitehokkuussitoumus on alun perin vuonna 2019 solmittu sopimus, jonka nykyinen toimikausi käsittää vuodet 2022-2026. Sitoumuksen allekirjoittajatahoja ovat maa- ja metsätalousministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, ympäristöministeriö, Elintarviketeollisuusliitto ry, Päivittäistavara-kauppa ry ja Matkailu- ja ravintolapalvelut ry. Sitoumuksen tavoitteena on lisätä alan toimijoiden ymmärrystä materiaalitehokkuuden merkityksestä liiketoiminnalle laajasti ja tuottaa alan kilpailukykyä parantavia ratkaisuja elintarvikealan ympäristövaikutusten kuten hävikin, jätteiden ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi sekä materiaalien kuten pakkausten, muiden keskeisten tuotantopanosten sekä tuotannon sivuvirtojen käytön tehostamiseksi.

Ympäristöministeriön vesien tilan parantamisen kokonaisuuden tavoitteena on edistää vesien hyvän tilan saavuttamista, ravinteiden kierrätystä ja huoltovarmuutta sekä samalla vahvistaa luonnon monimuotoisuutta ja hillitää ilmastonmuutoksen etenemistä. Kokonaisuus muodostuu neljästä teemasta, jotka ovat ravinnekuormitus kuriin, resurssit talteen ja käyttöön, maanrakenne kuntoon ja haitalliset aineet hallintaan. Resurssit talteen ja käyttöön –teeman alla ympäristöministeriö rahoittaa investointeja sekä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiohankkeita, jotka vahvistavat ravinteiden kierrätystä tai jätevesien käsittelyn energiataloutta. Pääpaino on yhdyskuntajätevesien ja -lietteiden sekä biojätteiden ja vesien biomassojen ravinteiden ja orgaanisen aineen kierrätyksessä. Etenkin ravinteiden kierrätyksen hankkeissa kannustetaan toteuttamaan yhteistyöhankkeita eli alueellisia symbiooseja, joissa toimijat muodostavat ravinteiden kierrätyksen toimintakokonaisuuden. Huomiota kiinnitetään myös ratkaisujen käyttöönottovalmiuteen, kustannustehokkuuteen ja ympäristövaikutuksiin sekä lopputuotteiden laatuun.

Kansalliset Green Deal-sopimukset ovat ympäristöministeriön yhdessä sopimuskumppanien kanssa valmistelemissä vapaaehtoisia ja määräaikaista sopimuksia, joiden avulla etsitään ratkaisuja ilmasto- ja ympäristöhaasteisiin, luonnon monimuotoisuuden vähenemiseen, luonnonvarojen ylikulutukseen ja kiertotalouden edistämiseen Suomessa. Sopimus tehdään yhden tai useamman ministeriön ja elinkeinoelämän välillä. Green Deal -sopimuksia on solmittu teema- ja toimialakohtaisesti seuraavilla otsikoilla: Autoala, Öljynjätehuolto, Työkoneala, Kestävä purkamisen, Päästötön työmaa, Kestävät hankinnat varhaiskasvatuksessa, Rakentamisen

muovit, Yhdyskuntajäteveden puhdistaminen, Muovikassien vähentäminen ja Muoviset annospakkaukset. Valmisteilla on myös laaja Kiertotalouden Green Deal. Sen yksi osa olisi nimeltään Kestävä ruokajärjestelmä, jonka on suunniteltu koskevan myös alkutuotantoa. Tämä Sopimus tekee soveltuvin osin yhteistyötä Green Deal-toiminnan kanssa.

Kansallinen energia- ja ilmastostrategia on työ- ja elinkeinoministeriön valmisteluvastuulla oleva strategia, joka kattaa kaikki kasvihuonekaasupäästölähteet (päästökauppa-sektori, taakanjakosektori, maankäyttösektori) ja nielut (maankäyttösektori). Strategian sisältö koordinoidaan ympäristöministeriön valmisteluvastuulla olevan Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman kanssa. Strategiassa ovat mukana myös EU:n energiaunionin viiden ulottuvuuden mukaiset tarkastelut (vähähiilisyys ml. uusiutuva energia, energiatehokkuus, energiamarkkinat, energiaturvallisuus sekä TKI-toimet), ilmastomuutokseen sopeuttaminen, energia- ja kasvihuonekaasutaseet sekä kattavat vaikutusarviot valitusta politiikkatoimien kokonaisuudesta (ympäristövaikutukset, sukupuolten välinen tasa-arvo, kansantalous, valtiontalous sekä sosiaaliset ja alueelliset vaikutukset). Lisäksi strategiassa nostetaan esille muitakin energia- ja ilmastopolitiikan ajankohtaisia teemoja, esimerkiksi energian huoltovarmuus.

Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelma (KAISU) on ympäristöministeriön koordinoima. Siinä määritellään EU:n päästökaupparjestelmän ulkopuolisen ns. taakanjakosektorin politiikkatoimet. Maatalous on yksi taakanjakosektoriin kuuluvista toimialoista. Nykyinen suunnitelma on hyväksytty vuonna 2022, ja sitä ollaan uudistamassa pääministeri Orpon hallituskaudella.

Maatalouden ilmastotiekartta julkaistiin vuonna 2020, ja se oli yksi eri toimialojen laatimista vähähiilisyystiekartoista. Maatalouden ilmastotiekartan valmistelun päävastuussa olivat MTK ja SLC, ja valmisteluryhmään kuului lisäksi laaja joukko alan järjestöjä sekä toimijoita ja se on osaltaan näyttänyt tietä maatalouden ilmastotoimille. Ilmastotiekartassa on mainittuna myös tämä Sopimus yhtenä informaatio-ohjauksen välineenä. Vähähiilisyystiekartan päivittäminen on käynnissä Sopimuksen allekirjoituksen aikaan.

Kiertotalouden strateginen ohjelma on keväällä 2021 annettu valtioneuvoston periaatepäätös. Ohjelma on valmisteltu ministeriöiden ja tutkimuslaitosten yhteistyönä ja siinä linjataan keskeiset toimet, joita ministeriöt sitoutuvat toteuttamaan vastuualueillaan vuosina 2021-2024 siinä määrin, kuin se on niiden resurssien puitteissa mahdollista. Rahoitusta vaativat toimenpiteet käsitellään ja niistä päätetään erikseen talousarvio- ja JTS-prosesseissa. Kiertotalousohjelma ei käsittele biotaloutta, jonka tavoitteet ja toimenpiteet on kirjattu Biotalousstrategiaan.

Biotalousstrategia kokoaa kansalliset toimet biotalouden edistämiseksi. Biotalous perustuu tuotantoon, jossa hyödynnetään kestävästi luonnosta saatavia uusiutuvia materiaaleja, sekä kehitetään ja otetaan käyttöön niihin liittyviä innovaatioita ja teknologioita. Lisäksi luontoa hyödyntävät palvelut, kuten luontomatkailu, ovat osa biotaloutta. Ensimmäinen kansallinen biotalousstrategia laadittiin vuonna 2014 ja se päivitettiin vuonna 2022. Päivitetty strategia tähtää biotalouden arvonnäkökulman kaksinkertaistamiseen ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestäväällä tavalla ja siten, että Suomi on ilmastoneutraali vuonna 2035.

Muovitiekartta on ympäristöministeriön hallinnoima kansallinen ohjelma, jonka tavoitteena on muovin kiertotalouden läpimurto Suomessa vuoteen 2030 mennessä. Ohjelman toimenpiteiden tavoitteena on vähentää ympäristön roskaantumista ja muita muovin aiheuttamia ympäristöhaittoja, välttää turhaa muovin kulutusta ja edistää muovin uudelleenkäyttöä, tehostaa muovin kierrätystä ja muovituotteiden kierrätettävyyttä sekä korvata fossiilisista raaka-aineista valmistettua neitseellistä muovia kierrätetyllä muovilla tai kestävästi tuotetuilla uusiutuvilla materiaaleilla. Ohjelman ensimmäinen vaihe käynnistyi vuonna 2018, ja muovitiekartta päivitettiin vuonna 2022.

Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma (MISU) on ilmastolain (423/2022) mukainen suunnitelma. Se laaditaan joka toinen hallituskausi, ja ensimmäinen suunnitelma valmistui kesällä 2022. MISU annettiin valtioneuvoston selontekona eduskunnalle 8.7.2022, ja eduskunta käsitteli selonteon tammikuussa 2023. Ilmastolain mukaisesti MISU kokoaa yhteen vaikuttavat, kustannustehokkaat ja oikeudenmukaiset keinot, joiden avulla maatalousmaan, metsätalouden ja muun maankäytön päästöjä voidaan vähentää ja hiilinieluja ja -varastoja vahvistaa.

Elintarvikejätteen ja ruokahävikin vähentämisessä Suomi on sitoutunut puolittamaan ruokahävikin määrän vuoteen 2030 mennessä. Tavoitteen saavuttaminen vaatii toimia elintarvikeketjun kaikissa vaiheissa ja säännöllistä elintarvikejättemäärien ja ruokahävikin seuranta. Euroopan komissio on asettanut vuonna 2019 elintarvikejätteen säännöllisen seurantavelvoitteen (2019/1597) kaikille jäsenmailleen, ja Suomen osalta ensimmäinen raportti toimitettiin vuonna 2022. Luonnonvarakeskus ylläpitää hävikkitietokarttaa, jossa on esitetty toimia ja ohjauskeinoja ruokahävikin ja elintarvikejätteen vähentämiseksi.

Sopimuksen toteuttaminen

Kohderyhmä

Sopimuksen toimenpiteiden kohderyhmänä ovat alkutuotantoa harjoittavat suomalaiset maa- ja puutarhatilat sekä soveltuvin osin myös maaseudulla toimivat Pk-yritykset.

Muiden kuin Sopimuksen ensimmäisessä kappaleessa mainittujen alkutuotantoalan tuottajajärjestöjen liittyminen toimialasopimukseen

Muut alkutuotantoalan tuottajajärjestöt voivat liittyä Sopimukseen allekirjoittamalla ministeriön kanssa tämän Sopimuksen. Ministeriö päätöksen uuden tuottajajärjestön hyväksymisestä tämän Sopimuksen piiriin kuultuaan tämän Sopimuksen kohdassa Osapuolet tarkoitettua ohjausryhmää.

Maa- ja puutarhatiloille sekä maaseutuyrityksille annettavat suositukset energia- ja materiaalitehokkuustoimista

Sopimuksen tavoitteena on parantaa suomalaisten maa- ja puutarhatilojen sekä maaseutuyritysten kannattavuutta pienentämällä energia- ja materiaalikustannuksia sekä parantamalla energia- ja materiaalitehokkuutta. Samalla pienenevät tilojen ympäristö- ja ilmastovaikutukset. Suositeltavat toimenpiteet vaihtelevat tapauskohtaisesti riippuen tilan tai yrityksen toiminnasta ja tuotannosta, resursseista ja muutoskyvystä. Keskeistä on, että toimenpiteiden tavoitteena on aina pitkäjänteinen työ ja pysyvät muutokset pitkäaikaisen vaikutusten aikaansaamiseksi. Sopimuksen allekirjoittajat sitoutuvat edistämään maa- ja puutarhatilojen ja maaseutuyritysten energia- ja materiaalitehokkuutta sekä uusiutuvan energian investointien syntymistä viestinnän sekä organisaation järjestämien tapahtumien ja koulutusten avulla.

Energia- ja materiaalitehokkuuden parantaminen

Sopimuksen tavoitteena on, että mahdollisimman moni maa- ja puutarhatila teettää Sopimuksen toiminta-aikana CAP-suunnitelman kautta tuetun ja Ruokavirastosta ohjeistetun energiasuunnitelman tai energianeuvonnan ja/tai materiaalitehokkuusneuvonnan. Tavoitteena on myös, että tilat toteuttavat neuvonnassa havaittuja toimenpide- ja investointitarpeita sekä toteuttavat tilakohtaista suunnitelmaa tehokkuuden mittaamisesta ja seurannasta. Sopimuksen tavoitteisiin kuuluu myös se, että mahdollisimman moni maaseutuyritys edistää toiminnassaan energia- ja materiaalitehokkuuden periaatteita ja käynnistää alan liiketoimintaa.

Energia- ja materiaalitehokkuuden ottaminen huomioon suunnittelussa, hankinnoissa ja huollossa

Maa- ja puutarhatilojen ja maaseutuyritysten suositellaan ottavan osto-, suunnittelu- ja investointitoiminnoissaan huomioon hankintakustannusten lisäksi myös tulevat energiakustannukset, laitteiden tai toimintojen käyttöiän sekä kiertotalouden näkökulmat ja ottavan käyttöön energia- ja materiaalitehokasta teknologiaa ja toimintamalleja aina kun se on teknisesti, taloudellisesti sekä turvallisuus- ja ympäristönäkökohdat huomioon ottaen mahdollista. Nämä seikat olisi taloudellisesti järkevää ottaa huomioon myös suunniteltaessa ja toteutettaessa koneiden, laitteiden ja rakennusten huoltoon ja ylläpitoon liittyviä tehtäviä.

Logistiikan energia- ja materiaalitehokkuuden huomioon ottaminen

Maa- ja puutarhatilojen ja maaseutuyritysten suositellaan tehostavan toimintaansa liittyvien kuljetusten ja varastointien energia- ja materiaalitehokkuutta esimerkiksi tekemällä yhteistyötä muiden maatilojen, maaseutuyritysten ja alan palveluyritysten kanssa.

Uusiutuvien energialähteiden käyttö

Maa- ja puutarhatilojen ja maaseutuyritysten suositellaan lisäävän uusiutuvien energialähteiden käyttöä ja tuotantoa sekä omaan käyttöön että myytäväksi aina, kun se on teknisesti ja taloudellisesti järkevää.

Orgaanisten kierrätyslannoitteiden tuotanto ja käyttö

Maa- ja puutarhatiloille suositellaan kierrätyslannoitteiden käytön ja tuotannon lisäämistä sekä omassa käytössä että myytäväksi aina, kun se on teknisesti ja taloudellisesti mahdollista. Myös biologisen typpisidonnan edistämistä esimerkiksi kasvivalinnoilla ja viljelykierrolla suositellaan. Maaseutuyrityksiä kannustetaan aloittamaan kierrätyslannoitteiden valmistus ja myynti.

Täsmäviljelytoimet

Maatiloja kannustetaan ottamaan käyttöön energia- ja materiaalitehokkuutta edistäviä viljelytoimia kuten täsmäviljely ja tarkennettu kasvinsuojelu.

Maa- ja puutarhatilojen ja maaseutuyritysten energia- ja materiaalitehokkuuden arviointi ja parantaminen

Maa- ja puutarhatiloilla ja maaseutuyrityksissä tilan energia- ja materiaalitehokkuuden perusta on oman toiminnan ja tuotannon ymmärtäminen eli tilan tai yrityksen toiminnan läpikäyminen sekä materiaalien ja energian kulutuksen osalta keskeisten osa-alueiden kartoittaminen. Näin voidaan luoda tilakohtaiset räätälöidyt mittarit energia- ja materiaalitehokkuuden parantamiseen sekä arvioida uusiutuvan energian investointien mahdollisuuksia tilalla tai yrityksessä. Toiminnan tai toteutettujen muutosten syy-seuraussuhteiden hahmottamiseksi on keskeistä, että suunniteltuja mittareita seurataan aktiivisesti ja seurannan tulosten pohjalta tehdään toimenpiteitä. Mikäli tilanne tai toiminta muuttuu tai havaitaan, että nykyiset mittarit eivät muuten vastaa tilan tai yrityksen tarpeita, on syytä tehdä päivityskartoitus ja luoda uudet mittarit vastaamaan vallitsevaa tilannetta.

Maa- ja puutarhatiloilla toimenpiteisiin voidaan hyödyntää CAP-suunnitelman puitteissa tuettua energia- ja materiaalitehokkuusneuvontaa ja maaseutuyrityksissä CAP-suunnitelman kehittämistukia.

Koulutus ja sisäinen viestintä

Kaikkien maa- ja puutarhatilalla tai maaseutuyrityksessä työskentelevien on tärkeä tietää tilan energia- ja materiaalitehokkuuden parantamisen toteutumiseksi asetetuista mittareista, tavoitteista, tehtävistä toimenpiteistä sekä saavutetuista tuloksista. Näin he oppivat huomioimaan energia- ja materiaalitehokkuuden omassa toiminnassaan, havainnoimaan syy-seuraussuhteita mittaustulosten ja toimintatapojen välillä sekä löytävät uusia ratkaisuja tehokkuuden parantamiseen.

Muita toiminnallisia ja laadullisia tavoitteita

Yllä mainittujen toiminnallisten tavoitteiden lisäksi maatilalan suositellaan kiinnittävän huomiota muihin energia- ja materiaalitehokkuuden mahdollisuuksiin, joita voivat olla esimerkiksi ravinteiden kierron tehostaminen, energiaa säästävien tuotantomenetelmien käyttö, hävikin vähentäminen tai tilusjärjestelyt.

Tuottajajärjestöjen tehtävät

Tavoitteiden saavuttamiseksi jokainen sopimuksen allekirjoittanut tuottajajärjestö:

- kannustaa ja opastaa maa- ja puutarhatiloja käyttämään CAP-suunnitelman energia- ja materiaalitehokkuuspalveluja (ml. ympäristökorvaus ja ekojärjestelmän tuet) sekä edistämään energia- ja materiaalitehokkuutta toiminnassaan ja valinnoissaan
- edistää Sopimuksessa asetettuja tavoitteita ja seuraa yhdessä muiden sopimusosapuolten kanssa maatalous- ja puutarhasektorin ja maaseutuyritysten energia- ja materiaalitehokkuustavoitteiden toteutumista ja osallistuu mahdollisten korjaavien toimenpiteiden suunnitteluun
- osallistuu energia- ja materiaalitehokkuusneuvonnan kehittämiseen, markkinointiin ja tuloksista tiedottamiseen
- osallistuu resurssiensa puitteissa sopimuksen toimeenpanoon liittyvien mahdollisten kehittämis- ja kokeiluhankkeiden toteuttamiseen yhdessä muiden sopimusosapuolten kanssa
- käyttää omia tiedotuskanaviaan kertoakseen sektorin energia- ja materiaalitehokkuustavoitteista, saatavilla olevista palveluista sekä kannustavista tilaesimerkeistä
- osallistuu tämän sopimusjärjestelmän kehittämiseen yhdessä hallinnon, sekä sopimusalan muiden toimijoiden ja sidosryhmien kanssa
- pitää esillä Sopimusta ja sen toimia politiikan suunnittelussa
- nimeää vastuuhenkilön Sopimuksen toimeenpanoon liittyvien asioiden hoitoon

Hallinnon tehtävät

Ottaen huomioon voimassaolevat säädökset ja hallinnon sisäisen työnjaon, maa- ja metsätalousministeriö sekä Ruokavirasto tekevät käytettävissä olevien määrärahojen ja toimivaltansa puitteissa seuraavia asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen tähtäviä toimia:

- valmistelevat ja toteuttavat tukijärjestelmiä ja niiden toimeenpanoa
- osoittavat varoja tukiin, joilla korvataan Suomen CAP-suunnitelman 2023-2027 mukaisesta energia- ja materiaalitehokkuuden ja uusiutuvan energian neuvonnan toteuttamisesta maataloille aiheutuneita kustannuksia
- vastaavat näiden tukien tarkoituksenmukaisen kohdentamisen ja käyttämisen valvonnasta
- osoittavat varoja maatilan energiasuunnitelmissa sekä neuvonnassa tai muuten tarpeelliseksi todettujen energia- tai materiaalitehokkuuteen ja uusiutuviin energialähteisiin liittyvien investointien tukemiseen
- vastaavat Sopimuksen sisällön ja siihen liittyvän toiminnan kehittämistä toimien tarvittaessa yhteistyössä tuottajajärjestöjen ja muiden sidosryhmien kanssa
- tiedottavat Sopimuksen sisällöstä muun hallinnon ja tarvittaessa EU:n suuntaan sekä huomioivat näiden suunnasta tulevat tarpeet ja vaatimukset Sopimuksen viestinnässä ja toimeenpanossa
- hyväksyvät energia- ja materiaalitehokkuusneuvot ja ylläpitävät listaa näistä
- järjestävät neuvojille, valvoville viranomaisille ja muille keskeisille tahoille ammattitaidon ylläpitämiseksi ja vahvistamiseksi tarvittavaa koulutusta energia- ja materiaalitehokkuudesta, uusiutuvasta energiasta sekä näitä koskevista investoinneista
- valvovat energiasuunnitelmien ja neuvonnan laatua sekä niiden tehokkuutta osana CAP-suunnitelman toimeenpanoa
- pitävät esillä Sopimusta ja sen toimia politiikan suunnittelussa
- keräävät saatavilla olevaa tietoa Sopimuksen tavoitteiden toteutumisen seurannan tueksi

Toimien suunnittelussa ja toteuttamisessa otetaan erityisesti huomioon valtiontalouden kehyspäätöksissä sekä valtion talousarviossa osoitetut määrärahat ja niiden riittävyyden asettamat rajoitukset.

Sopimusosapuolien toiminnan toteutumisen seuranta ja tavoitteet

Tuottajajärjestöt:

- tapahtumat, joissa sektorin toimijoille on esitelty energia- tai materiaalitehokkuuden tai uusiutuvan energian teemoja tai palveluja (lukumäärä / vuosi)
- tuotettu viestintämateriaali, jossa sektorin materiaali- tai energiategokkuustoimet ovat esillä (oppaat, esitteet, tiedotteet, internet-sivut jne.)

- lehtiartikkelit tai muut artikkelit, joissa käsitellään sektorin materiaali- tai energiatehokkuutta (lukumäärä / vuosi)
- edellä mainittujen toimien kautta tavoitettavat maa- ja puutarhatilat sekä maaseutuyritykset (arvio)

Tuottajajärjestöjen erilaisten jäsenmäärien, resurssien ja käytössä olevien tiedotuskanavien vuoksi niiden tehtäville ei tässä Sopimuksessa aseteta yksilöityjä kappalemääräisiä tavoitteita, vaan jokainen järjestö asettaa omat, toimintaansa sopivat tavoitteet. Toteutuneet toimenpiteet käsitellään vuosittain vuoden ensimmäisessä ohjausryhmäkokouksessa. Ohjausryhmän kokoonpano ja tehtävät on kuvattu tarkemmin Sopimuksen kohdassa Ohjausryhmä.

Hallinto:

- hyväksytyjen neuvojien lukumäärä
- tuetut energiasuunnitelmat
- muut CAP-suunnitelman neuvontatuen kautta tuetut neuvontakäynnit tiloilla (energiatehokkuus, materiaalitehokkuus ja uusiutuva energia)
- energia- ja materiaalitehokkuustoimiin sekä uusiutuvan energian investointeihin myönnettyt ja maksetut CAP-suunnitelman mukaiset investointituet
- maatilan energia- tai materiaalitehokkuudesta tai uusiutuvan energian investoinneista järjestetyt koulutukset tai hankkeet neuvojille, viranomaisille tai muille keskeisille sidosryhmille.

Ohjausryhmä asettaa kunkin vuoden ensimmäisessä kokouksessa hallinnon toimille kuluvaan vuoteen koskevat määrälliset tavoitteet niiltä osin kuin se on mahdollista, seuraa edellisen vuoden tavoitteiden toteutumista sekä tekee tarvittaessa esityksiä toiminnan suuntaamisesta ja tehostamisesta.

Ohjausryhmä

Tämän Sopimuksen mukaista toimintaa seuraa ja ohjaa ministeriön asettama ohjausryhmä, johon ministeriö nimeää puheenjohtajan ja kaksi muuta jäsentä ja muut sopimusosapuolet kukin yhden jäsenen ja tarvittaessa varajäsenen. Ruokavirastolle ja Energiavirastolle annetaan mahdollisuus esittää edustajaa ohjausryhmään. Jos Sopimukseen liittyy uusi osapuoli, kyseinen sopimusosapuoli on oikeutettu nimeämään edustajansa ohjausryhmään. Tarvittaessa ohjausryhmä voi omalla päätöksellään laajentaa kokoonpanoaan asiantuntijajäsenillä. Ohjausryhmä kokoontuu vähintään kerran vuodessa.

Ohjausryhmän tehtävinä on:

- seurata ja edistää Sopimuksessa asetettujen tavoitteiden saavuttamista
- arvioida vuosittain Sopimuksen toimenpiteiden vaikuttavuutta ja tarkoituksenmukaisuutta ja tarvittaessa etsiä kehitystoimenpiteitä tavoitteiden saavuttamiseksi
- valmistella Sopimuksen toimia koskevat muutokset, jos se nähdään tarpeelliseksi
- päättää etenemisraporttien tarpeesta ja julkaisutavasta
- antaa tarvittaessa kannanottoja ja lausuntoja sopimuksen toimeenpanoon liittyvistä asioista

- teettää käytettävissä olevan rahoituksen salliessa Sopimuksen arviointi, jossa kootaan yhteen sopimuskauden toiminta ja tulokset, arvioidaan onnistumiset sekä kehitystarpeet ja annetaan suosituksia jatkosta.
- toteuttaa muita ministeriön asettamiskirjeessä määrittämiä tehtäviä

Sopimuksen kesto ja irtisanominen

Tämä sopimus tulee voimaan allekirjoituspäivänä ja on voimassa 1.1.2023 alkaneen CAP-suunnitelma-kauden loppuun saakka. Jos CAP-kaudelle tulee jatkoaika, sopimus on voimassa tämän jatkoajan loppuun saakka.

Ministeriö tai yksittäinen tuottajajärjestö voi irtisanoa sopimuksen omalta osaltaan, jos toimintaympäristö tai -olosuhteet ovat muuttuneet sopimuksen solmimistilanteeseen verrattuna siten, ettei sopijaosapuolella ole edellytyksiä jatkaa ohjelman toteuttamista. Irtisanominen toteutetaan toimittamalla asiaa koskeva kirjallinen ilmoitus kaikille Sopimuksen allekirjoittajatahoille.

Ministeriö ja tuottajajärjestöt voivat sopia tämän sopimuksen purkamisesta tai muuttamisesta, jos se ei näytä johtavan asetettuihin tavoitteisiin tai jos sopimuksen muuttaminen on muista syistä tarkoituksenmukaista.

Muita ehtoja

Sopimuksen osapuolet pyrkivät toimimaan siten, että tämän sopimuksen mukaiset toimenpiteet ja tavoitteet toteutuvat ja että suomalaiset maa- ja puutarhatilat sekä maaseutuyritykset toteuttavat siinä esitettyjä toimia.

Helsingissä 2 päivänä huhtikuuta 2024

Maa- ja metsätalousministeriö

Sari Essayah
Maa- ja metsätalousministeri

Minna-Mari Kaila
Osastopäällikkö, ylijohdaja

Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto
MTK ry

Juha Marttila
Puheenjohtaja

Jyrki Wallin
Toiminnanjohtaja

Kauppapuutarhaliitto ry

Jali Murto
Puheenjohtaja

Lassi Remes
Toiminnanjohtajan sijainen

Svenska lantbruksproducenternas centralförbund
SLC r.f.

Mats Nylund
Puheenjohtaja

Jonas Laxåback
Toiminnanjohtaja

Hedelmän- ja Marjanviljelijäin liitto ry

Tarja Matomäki
Puheenjohtaja

Heidi Wirtanen
Toiminnanjohtaja